

121163.2.09

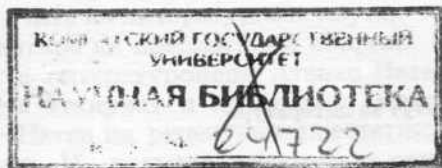
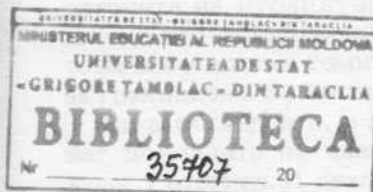
Г-881

ГРАНИЦИ И ВЪЗМОЖНОСТИ НА ЛИТЕРАТУРО- ЗНАНИЕТО

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ЛИТЕРАТУРА

ГРАНИЦИ
И ВЪЗМОЖНОСТИ
НА ЛИТЕРАТУРО-
ЗНАНИЕТО

София. 1986

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Искра Панова

ЗА ДВЕ СЪВРЕМЕННИ ШКОЛИ: АНАЛИЗИ И СТАНОВИЩА

Въпросът за границите и възможностите на литературната наука (формулировка, която и този път дължим на Атанас Натев) е глеещият въглен на литературознанието: той припламва с появата на всяка нова школа, за да се разгори в поредната философско-методологическа дискуссия. Детонатори на последното му разгаряне се оказаха херменевтиката и рецептивната естетика: едната — възродена, другата — новосъздадена. Набрали сили през изтеклите две десетилетия, и двете отгласнаха махалото, така да се каже, от полюса на творбата и нейното създаване (покрай другото и като реакция на „затвореното четене“, структурализма и пр.) и то се понесе в срещуположна посока, към нейното възприемане и тълкуване.

Да обсъди характера и принципите на тези две школи, като размени информация и изследователски опит — такава бе задачата на научната конференция с участието на унгарски и български литературоведи и естетици, състояла се във Варна през 1981 г., която този сборник документира. Каква е обаче методологическата плодотворност на херменевтиката и рецептивната естетика — такъв бе всъщност смисълът на спора, който авторите на публикуваните тук доклади гласно и негласно водят както с въпросните школи, така и помежду си. Най-вече този спор вписва темите на Варненската среща в голямата тема за границите и възможностите на литературната наука.

Така погледнато, в центъра на предлагания сборник се оказват докладите на нашите литературоведи Атанас Натев и Никола Георгиев. И двамата атакуват и анализират методологическата състоятелност — Натев на рецептивната естетика, Георгиев — на херменевтиката. И двамата доразвиват основни за своята работа изследователски концепции, които са изходна позиция и в критиката им. Ала докато Георгиев бие с необичай-

на за него ярост по претенциите на съвременната херменевтика, Ат. Натев, така да се каже, отмята с по един критичен коментар откритите въпроси на съвременното литературознание, за да предложи своя изходна точка за една възможна теория на художествената рецепция.

Натев тръгва от формулирания от него парадокс, че всяко възприемане на художествена творба е *импровизация*, която обаче изисква *доказателства*. Трудният въпрос е — кое нещо не позволява волността на импровизацията да премине в своеволие. Авторът не намира отговор на този въпрос нито у феноменолозите, нито в тезите на структурализма и херменевтиката, нито в рецептивната естетика или в общокомуникационния подход. Пътем той развива своите становища за контраадаптивната функция на изкуството, за способността му да създава нови потребности, за разноликите му функции в системата на културата и пр. В доклада това са все стъпала, водещи към извода, че действително има „нещо“, което държи творбата неразтворима, пази специфичната ѝ функция. Това „нещо“ е нейното (познато ни от други трудове на Натев) „композиционно ядро“: „Триединството от градеж, начин на въздействие и съответна възприятна потребност“. Новото тук е разработката на *динамичния* характер на това триединство. То не е „дадена структура“, а „динамичен възел от непрестанно променящи се въздействия и потребности“. Именно този възел и подхранва импровизацията на възприемането, и я проверява с логиката на своето триединство, обяснява Натев.

С оглед на теорията на рецепцията заслужава да припомним, че Натевата формула поначало по собствения си характер е обръната и към възприемането на творбата. Тъкмо тази нейна принципиална насоченост е позволила на Натев това триединство, нацелено по-рано към спецификата на художествената творба изобщо, *сега* да бъде в основата и на нейното специфично възприемане. Това показва, че неговата концепция за природата на художествената творба е скроена достатъчно нашироко, за да поеме още една обяснителна функция — тя не е изчерпала своя евристичен заряд.

Естествено към доклада могат да се отправят и някои пожелания, например да се изяснят понятия като „литературен начин на мислене“. Всъщност Натев борави в случая в един кратък доклад с цели блокове от проблеми, които включва или обвързва с основната си теза. Много трудно е, ако не и невъзможно, блоковете да „пасват“ идеално в такъв мащабен и бърз строеж.